

ČRo 6, 14.8.2009

I skeptičtí ekonomové začínají být v Evropě opatrně optimističtí

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

Dobrý večer. K naší pravidelné nedělní Diskusi u kulatého stolu dnes vítám europoslance a ekonomického odborníka z řad ČSSD Jiřího Havla, Filipa Pertolda, výzkumného pracovníka institutu CERGE a Petra Holuba ze serveru Aktuálně.cz. Nerušený poslech přeje Lída Rakušanová.

Samé dobré zprávy tento týden. Po prohlášení americké centrální banky, že se ekonomika Spojených států stabilizuje, šly akcie hned nahoru. Německá ekonomika ve druhém čtvrtletí překvapivě vzrostla o 3 desetiny procenta, i když se čekal další propad. A stejná čísla vykázala ekonomika ve Francii, takže i skeptičtí ekonomové začínají být v Evropě opatrně optimističtí. Otázka, o které dnes tady budeme mluvit, tedy vypadá na tomto pozadí skoro jako provokace. Ale přesto ji položme. Je to přesně 2 roky, co v Americe vypukla hypoteční krize, která přerostla v globální krizi hospodářskou. Té čelily státy různými protikrizovými balíky, které ovšem razantně zvýšily jejich zadlužení do dosud nevídaných objemů. Znamená to, že po hypoteční a poté hospodářské krizi by teď mohla hrozit fiskální, globální krize? Co myslíte, pane Havle?

Jiří HAVEL, europoslanec, ekonomický odborník /ČSSD/

Já myslím, že je to krásný titulok na to, abysme prodávali noviny, abysme prodávali pořady, ale já bych tou fiskální krizí raději nestrašil. Konstatuji, že fiskální poměry budou napjatější, ale nemluvme o krizi.

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

Pane Pertolde, myslíte, že to se dá takto vidět?

Filip PERTOLD, výzkumný pracovník, CERGE

Tak, já bych spíš to viděl tak, že je, není potřeba nazývat takovými slovy jako globální, ale že bude skutečně záležet, jak jednotlivé vlády a státy se zachovají. Fiskální krize jsme zažili v minulosti v některých zemích, takže vyloučit se to nedá. Ale o globální fiskální krizi bych se skutečně neodvážil to takto nazvat. Bude to skutečně záležet na podmínkách jednotlivých států.

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

Petře?

Petr HOLUB, redaktor, server Aktuálně.cz

Já hlavně nejsem tak úplně přesvědčen, že bych měl být nadšen o tom, jak se vyvíjí světová ekonomika. Ono totiž, když se člověk nedívá přímo na ty titulky, že recese skončila v Německu a brzy skončí v celé Evropské unii a podívá se na ta čísla podrobněji, tak zjistí, že ten růst mezi čtvrtletími byl 0,3 procenta, jak jste říkala, ovšem meziročně je to pokles 7,1 procenta. Což se tedy na ty titulky nedostává, byť je to rekordní číslo. A takže, když se to člověk shrne, tak ta naše naděje, o které teď mluvíme, je v tom, že ekonomika dopadla na své dno. Z toho se okamžitě dělá další úvaha. Že teda když dopadla na dno, tak se teď od příštího čtvrtletí nejspíš začne zvyšovat a nejlépe do 12 měsíců že

budeme tam, kde jsme byli před krizí, to znamená budeme vesele exportovat a vydělané peníze budeme spotřebovávat. To se týká Němců i Čechů. Ale to není tak úplně jisté. Samozřejmě všichni bychom byli rádi, kdyby tomu tak bylo. A vedle toho tady existuje to, čemu říkáte riziko fiskální krize. Já si také nemyslím, že by rozpočty všech zemí světa mohly být najednou zasaženy úplně stejně. Například již to zmiňované Německo má ten, má ohromné obchodní přebytky, takže ono asi s takovými deficity, které se plánují kolem 6 procent HDP ročně, poradí. Ale pro mnohé země může být toto fiskální riziko dalším prohloubením té stávající recese, dokonce jsem slyšel nějaké ekonomy, to jenom cituji, že ta krize může vypadat jako dvojitě V, to znamená nejdříve to začlo třeba pádem průmyslu a teď to začne pádem spotřeby, protože stát už nebude mít peníze na sociální dávky pro své občany. A ti přestanou nakupovat. Takže ta situace, jako je dobře, že ty zprávy nejsou úplně špatné, ale zase to velké nadšení to působí téměř nevěrohodně.

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

No, právě. Mně to připadá, mně připomíná tohle velké nadšení tak trochu takové, takový ten stádní syndrom, který vykazovali především investoři v době, kdy se ta krize začala jevit, tak všichni začli prodávat, nebo naopak předtím všichni nakupovali. Jako kdyby ten, kdo se chová proti tomuto proudu najednou byl podezřelý a tak všichni chtěli být v tom stádu. A teď mi to připadá s těmi ekonomy podobně.

Jiří HAVEL, europoslanec, ekonomický odborník /ČSSD/

Tak, já myslím, že nikdo z nás nechce v tomhle, v tuhle chvíli tlumit to málo nadšení, které se objevilo. V zásadě všichni mají radost z toho, že jak nějaké ty barometry podnikatelské, tak spotřebitelské dopadají lépe, to znamená, že jak podnikatelé, tak spotřebitelé jeví do budoucna jistou ochotu utrácet. Tak v tom je nechceme zrazovat. Ale na druhé straně je problém opravdu v tom, že celá řada těch krizových projevů se na nás dopadne až někdy v tom příštím roce. V tuto chvíli třeba v České republice existují některé podniky, které jsou fakticky klinicky mrtvé, ale ten reálný pád toho podniku nastane až někdy v polovině příštího roku. Ta stravující se podstata toho podniku je velice, velice houževnatá. A to trvá. Takže to je třeba jedno nebezpečí, které musíme zmínit. A druhé nebezpečí, které přichází i v okamžiku, když ekonomika už nastartuje, tak to neznamená, že se nám to projeví v tom, že se nám ozdraví ta fiskální oblast. V té fiskální oblasti se to projeví se zpožděním nějakých 2 až 3 let. Takže zas tak dalece z téhle, z tohoto hlediska jásat opravdu nemůžeme.

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

Pane Pertolde.

Filip PERTOLD, výzkumný pracovník, CERGE

Já bych k tomu asi řekl to, že samozřejmě ten fiskál je tady jako takový trochu obět', obětní beránek té krize. Nicméně částečně jenom. Protože to, co teď kon vidíme, ten obrovský nárůst toho deficitu, je podle mého názoru spíše ukázka jaksi dlouhodobých problémů, které jsou v tom fiská..., které jsou v těch veřejných financích zabudovány. A ta krize je tak jako trochu poodhaluje. A odhaluje je jako dost v krutém smyslu, že ten nárůst těch deficitů je skutečně nepříjemný a jeden z těch problémů, které dlouhodobě to bylo, je opravdu ta deficitnost, která zde byla i během expanze nebo konjunktury naší ekonomiky. A je naprosto logické, že když ekonomika jde do recese, tak ty deficity budou samozřejmě mnohem vyšší, no.

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

My tady máme, pokud jde o tu světovou ekonomiku, přece jenom ještě jeden příklad trochu odstrašující, nebo dost odstrašující. To je příklad Japonska, kde se vlastně už na začátku devadesátých

let začala projevovat hypoteční krize a v podstatě pak následovalo celé jedno desetiletí, kdy se z toho Japonsko nemohlo dostat, pokud jde o hospodářský růst. Došlo tam k deflaci a v podstatě se tam nenastartovalo nic, což bylo takové docela zvláštní. Dneska je zadlužení Japonska v poměru k HDP na trojnásobné úrovni než bylo právě na začátku těch devadesátých let. Na druhé straně patří Japonsko k druhému největšímu věřiteli Spojených států, po Číně. Zahraničnímu věřiteli. Myslíte, že třeba je to relevantní příklad pro západní ekonomiku, že by mohla, mohla prostě taky ztratit třeba najednou 10 let?

Filip PERTOLD, výzkumný pracovník, CERGE

V podst..., já si myslím, že to relevantní příklad pro, teda abych byl konkrétní, třeba pro naši ekonomiku není. A to z toho důvodu, že v tom Japonsku byly skutečně problémy institucionálního rázu velmi hluboké, propojení bank a podniků, řízení podniků bylo, nebo je částečně ještě teď, velmi neefektivní. A tohleto, a do toho ještě ten veřejný sektor, tohleto, mám pocit, že už jako ta naše ekonomika má tyhleto hluboký institucionální problémy tohoto typu jako za sebou. To jsme si částečně prožili v těch devadesátých letech. A mám dojem, že z tohoto pohledu pro to Japonsko momentálně pro nás není jako příklad, nebo něco, co nutně bude naše ekonomika následovat. Taky to chování těch spotřebitelů je tam jiné. Všechno dohromady, si myslím.

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

Taky mají hodně úspor, relativně Japonci, takže tam je vlastně hodně peněz v hotovosti mezi lidmi. Na rozdíl třeba od Ameriky, kde se obávají odborníci, že američtí spotřebitelé těžko budou tahat za současných okolností Ameriku z nějakého hospodářského propadu, protože prostě na to nebudou mít. Budou muset začít šetřit, už jim nikdo na dluh nedá.

Jiří HAVEL, europoslanec, ekonomický odborník /ČSSD/

Tak, obávám se, že v tomhleto máte určitě pravdu. Protože američtí spotřebitelé v posledních 2 desítkách let ten dluhový polštář do značné míry vyčerpali. A teď následuje ten moment té kontrakce. To znamená, že oni ty dluhy neprohlubují, respektive finanční instituce se jich tak trochu opatrně ptají, jestli by něco z toho nechtěli, nechtěli tedy uhradit. V tomto směru snad nás může těšit, že ta naše zadluženost sice silně rostla v tom posledním období, ale stále ještě není, teď myslím občanů, lidí, není na té úrovni, jako v těch vyspělých zemích. Ale pokud se podíváme na veřejné rozpočty, tak přece jenom, abychom byli v nějakých relacích, tak ten český poměr veřejného dluhu a hrubého domácího produktu je dneska někde kolem 30 procent, Američané na začátku krize stáli někde kolem 60. Dneska raketově vystřelili, vystřelili nahoru. Přesto Japonsko dosahuje nějakých, v tuhle chvíli bych si tipnul, 180, 190 procent ...

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

Přesně tak, ano.

Jiří HAVEL, europoslanec, ekonomický odborník /ČSSD/

A svým způsobem záleží na důvěře, kterou kdo v tu ekonomiku má. Protože z dějin těch velkých finančních krizí najednou člověk se dívá a říká si, heleď, vždyť ono 123 procent veřejného dluhu, které měly Spojené státy za druhé světové války, to nebyl žádný problém, protože všichni věřili, že tu válku vyhraju a že ta americká ekonomika je zdravá. Podobné cifry bychom našli i v jiných obdobích, kdy to nemělo ten devastační, devastační efekt. Na druhé straně v Latinské Americe jsme viděli pády zemí, které měly tu zadluženost jenom v desítkách procent, čili nedá se z toho tvrdit, že tohleto je nějaký ideální ukazatel, který nám prostě bude fungovat. Že my můžeme křičet, my máme

jenom těch 29, nebo v tuhle chvíli 30 a nás se to vůbec netýká. Nemusí to tak úplně být. Záleží to na důvěře v nás.

Petr HOLUB, redaktor, server Aktuálně.cz

Já jenom bych k tomu Japonsku a Americe. Ony tyto dvě země se často uvádějí jako trochu negativní příklad. Chyby se najdou samozřejmě i v jiných světadílech. Ale ono z toho vznikne, právě z toho Japonska především, vzniká otázka, co bude dál po tom nárazu krize. Očividně Japonci si to asi dost dobře nepromýšleli, protože v té krizi nebo nějaké setrvalé depresi zůstávají minimálně těch 10 let. Naopak Amerika je příkladem takového toho energického národa, ta už teď má velkolepé plány, co bude dělat zase dál. A pokud aspoň část z nich vyjde, tak to zase vzbuzuje jistý optimismus. A teď je otázka, co bude s námi s Čechy, nebo s Němci, protože to je pro nás klíčový partner. A tam zatím není úplně jasné, co tedy přijde potom, až krize odejde. Protože ona ta krize upozornila zřejmě na nějakou slabinu těch domácích ekonomik, například to může být přílišná závislost na exportu, to, to jsou takové výklady k dispozici. A představa, že prostě se začne zase znovu exportovat, nejlépe to samé zboží, co se exportovalo před krizí, tak to samozřejmě může vést k dlouhodobé stagnaci. A to je otázka, na kterou bychom si měli odpovědět a říci si, co se tedy začne měnit, co je ten další cíl, kterého chceme dosáhnout. Protože pokud ten cíl mít nebudeme, tak se budeme tak utěšovat, že krize už minula a budeme na tom pořád stejně.

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

Pořád stejně náchylní ke krizi.

Petr HOLUB, redaktor, server Aktuálně.cz

No, možná právě pořád stejně se budeme motat kolem toho dna, kterého jsme snad už dosáhli. A ...

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

To je otázka. Třeba se jenom zpomalil pád na to dno.

Petr HOLUB, redaktor, server Aktuálně.cz

Čísla teď vypadají, že jsme na dně, tak já se, já se toho držím, ale je možné ...

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

Budeme se radovat z toho, že jsme na dně.

Petr HOLUB, redaktor, server Aktuálně.cz

... že na podzim bude něco jiného.

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

Pan Pertold.

Filip PERTOLD, výzkumný pracovník, CERGE

Já bych skutečně k tomu říct, že ten problém toho fiskálu spíše než v krátkém období je v tom dlouhém období u nás. A to až začne působit stárnutí populace a tyto faktory na ten fiskální sektor, tak to bude, to bude skutečný problém, který budeme muset řešit. A to, myslím, že veškeré ty, ty kroky v

tom fiskálním sektoru by skutečně měly mít dlouhodobý charakter. Dívat se na ně v horizontu několika desetiletí. Samozřejmě ten momentální schodek je nepříjemný, ale nedá se řešit nějak, nedá se řešit jednoduše, není tam žádný, není tam, můžeme jako škrtnat ty výdaje jako plošně, ale to asi není jako úplně dlouhodobě koncepční řešení. Takže já myslím, že, že ten, že je skutečně nutné se zabývat těmi fiskály z dlouhodobého hlediska a koncepčně. Jestli ty, jestli ty peníze, které z něho jdou, skutečně jsou vynaloženy efektivně, jestli dosahují těch cílů, ke kterým jsou vynaloženy a podobně. Případně jestli tam jsou nějaké budoucí implicitní dluhy, které my teďko nevidíme, viz to stárnutí populace. To v tom současném dluhovém ukazateli není zahrnuté, že jo. Ale, ale přijde.

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

To máte naprostou pravdu. Ale k tomu, aby se taková úvaha analytická mohla vůbec konat, tak je potřeba na té politické úrovni konsensus politických stran. Vidíte ho v dohledu, pane Havle?

Jiří HAVEL, europoslanec, ekonomický odborník /ČSSD/

No, já jsem tady trochu rozpolcen, protože napůl se snažím mluvit jako akademický ekonom a napůl tedy jsem ponořen v bahně politiky. Tak ten interface podle mého názoru, pan Pertold má do značné míry pravdu, on nefunguje. Protože politici se vždycky zaklínají fiskální odpovědností. Politici na celém světě, teď nekritizují jenom Českou republiku. Ale realita je taková, že málo politiků myslí alespoň tedy na časové periodě jednoho volebního období. A jako ten vývoj mně přijde, že je velmi divoký, protože ti lidé myslí jenom tedy od jednoho rozpočtu, možná do příštího rozpočtu. Ale tím pro ty zastupitele, kteří to schvalují, celá ta záležitost končí. A když se třeba v minulých letech podařilo dát z ministerstva financí alespoň určité rozpočtové výhledy, které říkaly, jak to bude vypadat, dejme tomu, za 3 roky nebo za pár let, je to obrovský pokrok. Ale přitom s vlastním schvalováním rozpočtu pořád ti lidé nevidí o kus dál. Ale ten problém v ostatních státech Evropy je možná ještě hlubší než u nás. Oni se chovají velmi podobně a protože to volební období někde končí, mají tam ten volební cyklus, tak podobně jako my řadu těch problémů prostě jenom strkají od sebou, před sebou tedy, jako nabalující se sněhovou kouli. Politika, bohužel, v tomhle směru nemá tu odpovědnost, která by sahala na ta desetiletí, možná, že ji má na 4 roky. Zpravidla ji vidíme ale bohužel jenom na ten rok. A to je málo.

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

Pokud já to aspoň mohu srovnat třeba s Německem, tak tam vidíme, že přece jenom se ty politici v parlamentu shodnou třeba aspoň na obrysech reformy. A tu potom provedou. U nás jsem viděla, že na obrysech důchodové reformy se politici také shodli, ale pak ji nikdy nerealizovali.

Jiří HAVEL, europoslanec, ekonomický odborník /ČSSD/

Já si myslím, že tady trochu křivdíme jednak našemu důchodovému systému tedy. A jednak tomu, co jsme prováděli v minulých letech, protože jsme provedli několik parametrických úprav toho důchodového systému. A pokud srovnáte důchody v Rakousku, v Německu, v Polsku, v Maďarsku a na Slovensku, tak v současné době je ten český důchodový systém nejstabilnější. A v horizontu nějakých 5, 7 let ještě určitě bude. Ten problém je samozřejmě v tom dlouhém ranu, který tady připomínal pan kolega Pertold. Tam to řešení je otázkou. Ale na straně druhé nezdá se, že by řešení, které mají Poláci, Němci, Rakušané, Maďaři, Slováci, bylo lepší.

Petr HOLUB, redaktor, server Aktuálně.cz

Pokud jde o reformy penzijního systému, tak skutečně si nemůžeme asi příliš brát příklad ani ze Slovenska, ani z Maďarska. A je pravda, že pokud tam ty parametrické změny se udělají dostatečně hluboko, ono se třeba může udělat parametrická změna, že do důchodu se půjde v 75. Tak koneckonců

ten důchodový systém je udržovaný, udržitelný zcela libovolně. Samozřejmě je možné dělat nějaké opatrnější, ne takhle naprosto cynicky nesmyslné kroky, a udržet to nějakým způsobem půjde. On když se člověk podívá na ten sociální systém, tak my jsme si z něho samozřejmě udělali posvátnou krávu. A dnes třeba říct, že by snad stačila rodičovská dovolená 1 rok, tak to by člověk byl nepochybně ukamenován, být politikem. Tam by už nešlo jenom o rajčata. Ale přitom to je v mnoha zemích na světě i v západní Evropě běžné, že skutečně je ta rodičovská dovolená jenom rok. Nikomu to nepřijde vůbec divné. Takže ty možnosti úspor jsou tam ohromné. A to je vlastně výhoda té krize, která, doufejme, že nebude ještě nějak hlubší a že skutečně odezní, jak říkají optimisté. Že nám upozornila, na co ten státní rozpočet stačí a na co nestačí. Ukázalo se, že on, aspoň ten český rozpočet, dokáže během jednoho roku krize velice dobře podpořit domácí poptávku, aby se ta ekonomika celá nezhroutila. Ovšem už po tom roce se dostane do deficitu, který se musí nějak poměrně rychle řešit. Ta úspora, o které mluvil pan ministr financí Janota, abysme se nedostali příliš nad 200 miliard v příštím roce, tak to je nějakých 60, 70 miliard korun, které se budou, které se teda zatím neškrtnou jenom v provozu státu. To já bych řekl, že tedy z toho vyplývají dvě zkušenosti. Ten stát opravdu na všechno nemá. Na to, co jsme si zvykli. Za druhé škrtnat je možné.

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

Ano, pan Pertold.

Filip PERTOLD, výzkumný pracovník, CERGE

Já než jsem sem šel do toho studia, tak jsem si lámal hlavu, jak se dostanu k tématu rodičovské dovolené a je to otevřené, je to skvělé. Já mám 3 body ještě k těm předchozím diskusím. Srovnání českých a zahraničních základních politiků. Řekl bych, že u nás v Česku ta rezistence těch politiků vůči nějakému racionalizaci té hospodářské politiky je neuvěřitelná, bych řekl. A mnohem vyšší než, než v západní Evropě. Schopnost komunikace, řekl bych, ekonomů, ať už teda akademických, nebo jakýchkoliv z politiky, nepřináší, bych řekl, ty výsledky, které by měly přinášet. Takže z tohoto pohledu vidím, vidím, vidím rozdíl. Druhá věc důchodový systém. Důchodový systém skutečně je stabilizovaný na nejbližších 10, možná 15 let. Nicméně potom tam bude skutečně problém a jakékoliv řešení, jakkoliv se zvolí, bez ohledu na to, jestli zvolíme třípilířový nebo nějaký jiný, tak to nebude levný, nebude to levný. Tam budou potřeba mít na to nějaké úspory, které se nedělaly, nedělají. A jinak, jinak prostě ty, ty peníze budou klesat. Za třetí rodičovská politika. Přesně tak. Když se podíváte na statistiku OECD a participaci žen s dětmi do 6 let, my máme nejnižší participaci žen na trhu práce z celých států OECD, prosím. I ze srovnání se Slovenskem, Polskem. Poloviční než ve Skandinávii. Pojďme se tedy bavit o úsporách tohoto typu. Přestože nejsou populární, nejsou jednoduché. Ale začneme od, od, od těchto čísel.

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

No, k tomu bych chtěla jenom dodat, než dám slovo panu Havlovi. Jako z čistě ženského pohledu, že toto je totiž také dost namířeno proti těm ženám samotným. Protože ta dovolená vypadá na první pohled úžasně, ale v reálu to znamená, že oni vlastně strašně dlouho jsou vytrženy z pracovního procesu a v podstatě je jim potom už skoro na nic to, co se naučily ve škole, jakou měly praxi předtím. A ten návrat po, já nevím, 5, 6 letech je prostě velice, velice obtížný.

Filip PERTOLD, výzkumný pracovník, CERGE

Diskuse o diskriminaci žen na trhu práce by měla začít přesně od tohoto. Když žena je mimo, mimo trh práce 6 let, nebo 8 let, zeptejte se zaměstnavatele, za jakých podmínek ji zaměstnal. A potom do toho, potom se bavme o diskriminaci žen na trhu práce.

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

Pane Havle.

Jiří HAVEL, europoslanec, ekonomický odborník /ČSSD/

Já mám pocit, že nám ta diskuse sklouzla k jednomu dílčímu problému. Mimochodem to zvýšení toho rodičovského příspěvku tedy pro ty ženy, které jsou, nemusí to být jenom ženy, doma tedy s tím dítětem, navrhli lidovci a hlasovala pro ně tedy ODS. Já jsem tehdy řekl, že je to nesmysl. Řekl to i pan kolega Paroubek tedy. A jedině ministr Sobotka se odvážil tou dobou hlasovat proti tomu. Nicméně nezaměňujme tenhle jediný v podstatě problém, který bysme mohli říct, že dáváme více než dávají ostatní, aspoň tedy v rámci Evropské unie na sociální účely. Pokud srovnáme, kolik stojí náš sociální stát a kolik stojí průměrný evropský sociální stát, tak v tu chvíli jsme tady v položkách, které jsou pro nás velmi, velmi nevýhodné. Nebo nepříjemné. Že ten průměrný evropský sociální stát v té evropské pětadvacítce tedy, kterou má smysl srovnávat, no, tak ten by vyšel na nějakých 27, 28 procent hrubého domácího produktu. Ale Česká republika má nějakých 18,5 nebo 18,7, což je opravdu obrovský rozdíl. A nenajdete téměř jedinou položku, kde tedy ty svoje chráněnce v porovnání s Evropou neoškubáváme kde můžeme. Takže český důchodce na rozdíl od německého, Němci dávají na důchody kolem 12 procent hrubého domácího produktu, my dáváme 7,9 procenta hrubého domácího produktu. A to ten německý hrubý domácí produkt je o dost větší. Podobně na zdravotnictví dávají Spojené státy v tuto chvíli 18 procent hrubého domácího produktu, je to nejstrašnější zdravotnictví světa tedy, my dáváme 7 tedy a stačí nám to k tomu, abychom měli o polovinu nižší dětskou úmrtnost než mají Spojené státy tedy. Průměr ovšem evropský je někde mezi 8 a, nebo někde nad 8 procenty. Ale dáváme méně dětem, dáváme méně postiženým. Skutečně velmi obtížně najít v této oblasti položku, která by byla úspornější. A jedině, co k tomu můžete říct, je to, že ty výdaje v této oblasti do budoucna porostou, protože zatím v této oblasti využíváme těm nižším cenám nízké ceny takzvaných nontradables, čili zboží, které je ještě za české ceny, nikoliv za evropské ceny. A to všechno se změní. České ošetřovatelky nebudou nadále pracovat za třetinové nebo čtvrtinové mzdy.

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

Pane Pertolde.

Filip PERTOLD, výzkumný pracovník, CERGE

Já bych měl 2 poznámky. Není jenom o tom, kolik se dává, ale na co se dává v tom sociálním státu. Takže jestliže severské státy mají vysoký podíl, vysoké sociální, aniž bych je dával nějak za vzor obecně, nicméně jestliže oni dávají vysoké, vysoký podíl na sociální, sociální stát, tak zároveň ale se snažejí ty lidi udržovat v pohybu. To znamená, že se snažejí nějakým způsobem vzdělávat a tak dále. Takže není jenom o tom kolik, ale co se dává a jaký to má výsledek. Jak jsem říkal, nepochybují o tom, že rodičovská, rodičovská v Dánsku je mnoho, mnohem vyšší než v Česku, přesto tam ty ženy participují víc, participují víc na trhu práce než u nás. A je to prostě dáno tím, jakým, za jakých podmínek se jim to dává, jaké jsou k tomu další školky a tak dále například. Instituce a podobně. Zdravotnictví USA. Vůbec bych si z něho nebral příklad, ale určitě bych ho neoznačoval nejhorší na světě, protože Světová zdravotnická organizace ho dala na devátém místě v kvalitě péče.

Jiří HAVEL, europoslanec, ekonomický odborník /ČSSD/

Já jsem myslel ekonomicky.

Filip PERTOLD, výzkumný pracovník, CERGE

Dobře, tak, tak jenom v tomhleto bych byl jako opatrný. Takže je to opravdu o tom, nejen o tom, kolik se dává, ale na co se dává a jak je ten stát efektivní.

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

Petr Holub.

Petr HOLUB, redaktor, server Aktuálně.cz

Já si myslím, že tady bylo důležité to slovo podmínky. Samozřejmě je pravda, že náš sociální stát v tuto chvíli nějak přebujelý není. Ono to je také daný tím, že třeba u nás nejsou přebujelé mzdy a také je to dáno tím, že česká populace není tak stará jako třeba německá. Ale to si myslím, že v tuto chvíli není až tak podstatné. Důležité je to slovo podmínky, za kterých ten sociální stát funguje. On totiž není to tak, že by všechny výdaje sociálního státu byly neefektivní a jde spíše o to, dosáhnout, aby byly co nejvíce efektivní. A když se teď třeba hovoří o tom, jak překonat krizi, jak tedy vykročit do těch dalších krásných let, které nás čekají, tak se třeba uvažuje o tom, že by se mohl ten exportní průmysl, to uvažují exportní země, nějak modernizovat, přijít s novými produkty, které by zase zaplavily celý svět a všechny by si je kupovali. Ale zároveň se tam hodně hovoří o posílení domácí spotřeby. A pokud stát chce zvednout domácí spotřebu, tak to právě jde nejlépe udělat nabídkou kvalitnějších veřejných služeb, což je, což právě například jsou služby právě pro matky s dětmi, jsou to služby zvláště pro staré lidi, také to jsou třeba služby pro ty, které studují. Ale ten problém samozřejmě je i v tom, že ty služby musí jako někdo zaplatit, takže když se mají rozvíjet, tak je třeba najít pro to finanční zdroje. A ty se právě už tolik nenajdou ve státním rozpočtu, nenajdou se ani v sociálních dávkách, které ti lidé dostávají, ale je třeba na to přijít s nějakou originálnější myšlenkou. Je jich celá řada takových originálních myšlenek. Nemusí to být hned školné, které by jistě odsoudili sociální demokraté od Tater až po Madrid, řekněme. Ale mohou to být různé druhy připojištění, jako je třeba v Německu připojištění pro nemohoucnost, že z toho si pak člověk může zaplatit velice kvalitní péči ve stáří, když se třeba už sám nedokáže postarat. To je něco, co třeba v České republice ale absolutně chybí. To je ve srovnání s Německem nebe a dudy, v tom zaostáváme neuvěřitelným způsobem. A pokud, pokud tedy by se ty jednotlivé státy pustily do toho zlepšování nabídky veřejných služeb a zajistily pro ni poptávku, tak to je jedna cesta z krize. Bylo by to posílení sociálního státu a zároveň by to vedlo k, jako k vyšší efektivitě, k vyšší spotřebě a tedy i k vyššímu HDP, což je samozřejmě zcela nejdůležitější věc na světě.

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

Aby rostly. Já k tomu chci ještě jenom říct, mě nad tím napadá především jedna věc. Jestli je to všechno taky, není otázka toho, jak se to počítá. Totiž když si uvědomíme, že v České republice 80 procent populace bere nějakým způsobem nějakou dávku, příspěvek, prostě něco dostává od státu, samozřejmě v tom jsou děti, dětské přídavky a podobně, ale prostě je to nějak trochu moc, mně to přijde. V podstatě mám pocit, že je to plošně rozprostřeno a že by bylo možná lepší někde ubrat a přidat tam, kde to lidi opravdu potřebují. Já v tom nejsem žádný expert, nevím, ale, pane Havle, vy se v tom jistě vyznáte líp.s

Jiří HAVEL, europoslanec, ekonomický odborník /ČSSD/

Ono to je otázka, otázka přístupu k té věci. Čili třeba u dětských přídavek, tam je letitý spor, který říká. Buď přijmeme, že ten příspěvek na děti je něco, co dostávají všichni, anebo to přijmeme tedy tak, že je to chudinská dávka. A z tohoto, z tohoto hlediska tedy dospíváte k docela, docela k podivným, k podivným závěrům. Takže ačkoliv dneska se třeba sociální demokraté u nás smířili s tím, že se tam dělá ten majetkový test, tak nevím, jestli je to úplně spravedlivá záležitost. Prostě proto, že je to příjem dítěte, není to příjem rodiče v daném, v daném případě. Ale zase si nemyslím, že je to ten rozhodující moment, když se zpátky vrátím k tomu sociálnímu systému. My si málo uvědomujeme, že ten náš

sociální systém je docela drsný, jo. Je to proto, že my Pražáci se s tím v podstatě nesetkáme. Ale průměrná výše podpory v nezaměstnanosti je podle toho, v jakém jste kraji, někde mezi 5 a 7 tisíci korunami. Berete to jenom několik měsíců, jo. Ta šance, jak přežít v okamžiku, kdy žijete jenom z nemocenské, které, kterou vám někdo vyplácí, ta je pramalá. Čili ti lidi, kteří jsou dlouhodobě nemocní nebo opravdu z objektivních důvodů dlouhodobě nezaměstnaní, nedej bože, aby měli ještě nějaký handicap, který ztěžuje jejich zaměstnání, tak na ty ten systém je nesmírně, nesmírně tvrdý. Nezapomeňte, že my jsme ten systém přitvrdili, vlastně to poslední přitvrzení nastalo uplatněním zákonů, které jsme schválili ještě v roce 7. Ještě v roce 6 vlastně, to se udělalo za minulé vlády. V roce 7 naběhlo opravdu to přitvrzení, to znamená, že tam zjišťujeme při nároku na dávky, jak je na tom celá rodina. Jestli opravdu ti lidé nemají nějaké zdroje. Není to úplně jednoduché. A dosáhnout na tu dávku je problém. Ale teď jsme v krizi a teď jsme v úplně jiných podmínkách, protože to není tak, že jsou nezaměstnaní jenom ti lidé, kteří se nám nějak snažili vyhnout té práci. Teď jsou nezaměstnaní lidé, kteří celý život platili do sociálního systému, celý život poctivě platili daně, mají na krku hypotéku, podnájem nebo něco podobného a s tím, co dostanou z toho sociálního systému, byť ho do této doby štedře dotovali, určitě nemůžou vyjít. Tam je problém.

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

Pan Pertold.

Filip PERTOLD, výzkumný pracovník, CERGE

Já bych ještě reagoval na to, co jste říkala vy ohledně těch, že každý něco nějak bere, dostává nějakou výhodu, tak tam si myslím, že je skutečně problém v té koordinaci těch dávek, úlev na dani a tak dále. Řekl bych, že tam jsou částečně problémy komunikace ministerstva práce a sociálních věcí, ministerstva financí, který si tak nějak hrajou trochu odděleně, přestože by měly si hrát dohromady. A chybí tam, chybí tam dost často tam chybí takový komplexní, komplexní pohled a komplexní, bych řekl, koordinace těch hospodářských politik na této, na úrovni těch daní, dávek, úlev a tak dále. Tak to je, to je za prvé. Za druhé tady, co říkal pan Havel, tak si myslím, že pomalu směřujeme v té debatě k problémům vzdělání. Problému vzdělávání. A to z toho důvodu, že jestliže někdo je dlouhodobě v nezaměstnanosti nebo se dostane do tohoto problému, myslím, že ten systém by měl, by měl být ideálně nastaven tak, aby byl schopen odlišit ty, ty lidi, který se dostanou dočasně do toho, do toho problému a jsou schopni si najít tu práci relativně rychle. A pak jsou, a pak jsou lidé, kteří mají skutečně dlouhodobý problém a ten dlouhodobý problém se uplatnit na trhu práce obvykle znamená, že je tam problém ve vzdělání těch lidí. Takže dlouhodobý koncepce fiskální, nebo fiskální politiky, fiskálních výdajů se bohužel musí opět zpět točit k školství. A k tomu, a vůbec aktivním politikám zaměstnanosti, k vzdělávání a tak dále.

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

A to jsme asi u toho, co tady říkal pan Holub. Totiž, že krize je také šancí se dostat někam dál, posunout se od těch výroby, které, řekněme, se ukázaly jako neperspektivní nebo problematické, někam, kde by to mělo nějakou pevnější základnu. Vidíte něco takového na horizontu, pane Havle?

Jiří HAVEL, europoslanec, ekonomický odborník /ČSSD/

Tak, já myslím, že my zejména v České republice můžeme být relativně velmi optimističtí, protože se podíváme na to, jak se vyvíjely zahraniční investice do České republiky, tak každý rok ten podíl sofistikovanějších výroby, center služeb, teda výzkumu, byl vyšší. Čili to je jedna z příjemných věcí. Druhá z těch příjemných věcí je, že při tom extenzivním nárůstu vzdělanosti v České republice došlo přece jenom k určitému pozitivnímu posunu, a já to nechci přeceňovat, ale přece jen si uvědomme, že v tuto chvíli není nedostatek míst na vysokých školách, na který jsme zehrali dlouhá desetiletí. Jsme téměř v opačné situaci, kdy do prvního ročníku vysokých škol přijmeme více lidí než činí populační

ročník. To je číslo, které je pro nás už spíše hororové. Neumíme samozřejmě stále stimulovat tu kvalitu toho školského systému, tam jsme zůstali dlužni poměrně dost. Byť ovšem, pokud provádíme ta mezinárodní srovnání, tak ta česká škola není horší než škola německá nebo britská tedy. Jo, takže je ovšem horší než škola finská. To je tedy pravda, tam je nějaký nedostižný cíl. Nebo škola, škola švédská. Ale určitě je to oblast, do které by se mělo investovat podstatně, podstatně víc. A je to oblast, která by měla podstatně víc investovat ne do toho předávání čistých informací, ale do pěstování návyků. Tak, aby ti lidé byli více samostatní, aby ti lidé cítili více odpovědnosti sami za sebe. To je něco, co český školský systém pořád té mladé generaci docela dluží.

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

Pane Pertolde, vy vidíte do tohoto problému velice zblízka. Ještě jste měl nedávno zkušenost studijní také v Americe.

Filip PERTOLD, výzkumný pracovník, CERGE

No, jednak bych chtěl říct, že jednu věc. Že srovnání, mezinárodní srovnání škol, tak jediné, které existuje, je takzvané PISA, o orga..., testy organizace, které jsou organizovány OECD. A ty testují žáky ve věku 15 let. To, co se děje s našimi studenty na středních školách, tak to prakticky nevíme. To neví nikdo. To neví ani ministerstvo školství, když se jich zeptáte. Nevíme, co se děje s těmi, co jdou na ty, na ty učňovské obory, na ty, dle mého názoru, a to je můj osobní názor, české například střední školství stále produkuje příliš mnoho úzce specializovaných lidí na úzce specializované obory. Mnohem méně dává důraz na všeobecné znalosti, dovednosti, flexibilitu a tak dále, které, které stále jaksi tyhlety věci, ta gramotnost všeobecná gramotnost stále, bych řekl, že na těch našich školách není úplně dobře vyučovaná. Co se týče přijímaných lidí na vysokou školu, tak tam si myslím, že jsme skutečně dosáhli, netroufnu si říct maxima, ale hodně vysokých hodnot v posledních, v posledních letech. Že ten střední, že ten systém financování těch vysokých škol není schopen oddělit kvalitu od kvantity, to je problém, to skutečně je problém, který se bude muset řešit. Ale to neznamena, že ta kvantita by se měla snižovat, ten, to, od té, protože to, jak říkal pan Havel, že chodí více lidí na vysokou školu než je velikost kohorty, nebo ročníku středních škol, co chodí, to je normální. Protože to je, to je u nás normální, protože předchozí ročníky tam neměly šanci se dostat, ať už z jakýchkoliv důvodů. Takže se zpětně vrací do toho, do toho vzdělávacího systému. Takže skutečně ta, na tom školství by měl obecně být větší důraz než je, i přesto, že každá vláda, která přijde, vždycky přijde s tím, že školství je prioritou. Ta skutečnost je vždycky opačná.

Jiří HAVEL, europoslanec, ekonomický odborník /ČSSD/

Tady bych se ohradil, protože za minulé volební období navýšila sociální demokracie rozpočty třeba na vysokých školách o 50 procent. Je to cifra, která nemá v Evropě obdoby. Navýšení na vědu činilo za to čtyřleté období 46 procent. Čili v tomto směru já netvrdím, že jsme zlomili totálně ten trend, že jsme na tom líp než ostatní země, ale v tomto období pro ten GAP se udělalo, pro vyrovnání toho GAPu se udělalo hodně.

Filip PERTOLD, výzkumný pracovník, CERGE

A já bych se ohradil, já se musím zase ohradit zpětně, protože jako ekonom musím říct, že pouhé navyšování rozpočtu zdaleka nemusí znamenat zlepšení výstupu. Organizace vysokých, organizací škol, jaké mají motivace jednotlivé subjekty, jednotlivé hráče na tom trhu, to je školy, studenti, učitelé na těch školách, to je to podstatné, to je velmi podstatné. Často je to podstatnější než to absolutní množství peněz, které tam chodí.

Jiří HAVEL, europoslanec, ekonomický odborník /ČSSD/

Ale obávám se, že v tomto směru žádný ideální mechanismus na světě neexistuje. Měl jsem možnost tedy projít celou řadu systémů a najít plošný systém jedné země, který by bylo možno s našimi zdroji aplikovat, to se mi teda nepodařilo.

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

Petr Holub.

Petr HOLUB, redaktor, server Aktuálně.cz

Tak, samozřejmě je pěkné hovořit o vzdělání a o výzkumu, když se hovoří o tom, jak se dostat ven z krize. Nakonec to dělá úplně každý. A už tady zaznělo, že nestačí dát jenom peníze. A je tedy pravda, že to, jak Češi jsou zvyklí investovat do vysokého školství a do výzkumu, tak to připadá, připomíná jakýsi kobercový nálet. To znamená dá se úplně do všech oborů pokud možno stejně, aby si ten druhý nestěžoval. A je to třeba na případě toho základního výzkumu vidět, že ty důsledky nejsou jako úplně skvělé. Česko je malá země, těch mozků, které se dají třeba využít v základním výzkumu je omezený počet a my si tady financujeme desítky či stovky vědeckých týmů a čekáme, kdo přijde tedy na ten objev, který bude stejně dobrý, jako byly čocky pana profesora Wichterleho. A může to být nějaký nový materiál, může to být nějaký nový software, nový lék, cokoliv dalšího, nějaká energetická vymoženost. Ale logicky se tím ta možnost snižuje. A důsledek třeba pro ten český průmysl, který by teda výzkum měl stát je ten, že neustále vyrábíme pouze nové strojírenské výrobky, a to tedy zvláště proto, že největší strojírenskou velmocí na světě je Německo, které u nás investovalo a během minulých let hodně investovalo, abychom vyráběli na těch nejlepších strojích. A skutečně naši lidi na to byli co nejvíc kvalifikovaní. Takže nakonec ty peníze, i když se tam dávají, jako že se tam těch v těch posledních 2 letech přestaly, nebo 3 letech přestaly dávat, tak oni nakonec ničemu moc nepomohou a vlastně udrží jakousi stagnaci. Víme my vůbec něco o tom, jaké výstupy má, mají naše vysoké školy? O něco víc víme o tom, jaké výstupy má náš výzkum. Ale jestli podle toho můžeme nějak předpovědět další směřování České republiky a jejího třeba průmyslu nebo exportu, to nemůžeme. A nikdo, nikdo neřeknu nějakou jasnou představu, kam by se ten výzkum, nakonec jsou to státní peníze a stát to říci může, jakým směrem by se měl ubírat. A to není žádný vyspělý socialismus, to se dělá běžně v Německu, v Americe, protože jako ten stát, když vydává značné množství peněz, tak nakonec těm daňovým poplatníkům musí říct, k jakému cíli je vynaložil. To se u nás vůbec neděje. A proto je to tak trochu hra na vzdělání a na vědu.

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

Pane Havle.

Jiří HAVEL, europoslanec, ekonomický odborník /ČSSD/

Tím jsme otevřeli, otevřeli téma ...

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

To je docela, to je docela hozená rukavice, ne. Mně jde o to, abychom se dopracovali k jakémusi závěru, jestli třeba Česká republika v této krizi uvažuje o tom, třeba politická scéna, uvažuje v této chvíli o tom, jakou strategii by měla jaksí zaujmout?

Jiří HAVEL, europoslanec, ekonomický odborník /ČSSD/

To téma je obrovsky široké. Samozřejmě efektivnost vynaložení nákladů na výzkum, vývoj je velmi důležitá věc. V České republice máme dokonce i určitý nezávislý orgán, který se tím zabývá, radu pro výzkum a vývoj. Máme řadu oddělených rozpočtů, které to činí. Nicméně na druhé straně, já si nejsem tak úplně jist, že všechny ty výsledky jsou měřitelné a zejména, že všechny ty výsledky mohou být materializovatelné. Takže když doletím do CERNu, což je nepochybně asi jedno z největších výzkumných evropských center tedy a položím tam otázku, co jste vyvinuli za posledních 5 let tedy pro průmysl, tak se ti lidé na mě budou dívat, že jsem se zbláznil, že oni se zabývají tím, jak vznikl vesmír a jak se dávají dohromady částice. A to zpětně jednou bude mít význam, samozřejmě, pro celý technologický svět. Ale není jejich úkolem, aby v tuhle chvíli dělali tu konkrétní technickou aplikaci. Jejich úkolem je, aby vychovali tisíce lidí, kteří budou rozumět téhle problematice a budou špičkovými odborníky. Takže když hodnotím, dejme tomu, Akademii věd, tak musím konstatovat tedy, že Akademie věd vychovala České republice tisíce a desetitisíce kvalifikovaných lidí, a to je její hlavní efekt. To, že pan profesor Wichterle, mimochodem bokem, vynalezl čočky, víceméně bokem vedle toho, co zkoumala jeho instituce, prostě proto, že, že byl člověk, který byl vycvičen u Bati a věděl, že občas by ten výzkum také měl jít až do toho závěru. Ale nemusí to být absolutně tedy pravidlem a ne vždycky tam tato otázka má stát. Jestli se podíváte, zeptáte někoho, kdo se zabývá teorií čísel, tedy jaký to má efekt pro český průmysl, možná pro české tajné služby třeba ano, tedy. Protože se to dá použít k šifrování. Ale jaksi ten automatický výsledek, který byste tam měli, ten tam samozřejmě není. Přesto je to asi jedna z nejváženějších kateder, kterou na tom matfyzu najdete.

Lída RAKUŠANOVÁ, moderátorka

K tomu musím říct jenom následující. To všechno, ač bychom to třeba nečekali, souvisí s vývojem globálních fiskálních souvislostí. A to byla naše pravidelná nedělní Diskuse u kulatého stolu. Dnes s europoslancem a ekonomem za ČSSD Jiřím Havlem, Filipem Pertoldem, výzkumným pracovníkem institutu CERGE a s Petrem Holubem ze serveru Aktuálně.cz. Od mikrofonu se s vámi loučí Lída Rakušánová.